

Bij brood alleen
gedichten van
Maurits Mok

De Bezige Bij

Maurits Mok

Bij brood alleen

Een bundel nieuwe verzen van Maurits Mok, die in de jaren dertig debuteerde met epische poëzie (*Exodus, Kaas- en broodspel*), om na 1945 te verrassen met zeer persoonlijke lyriek.

Grondthema is de vergankelijkheid van het menselijk bestaan. In heldere, eenvoudige verzen geeft hij daaraan stem. Overal in zijn werk is een relativistisch levensgevoel aanwezig.

De verschijning van *Gedichten van zestig tot zeventig* (1977, het jaar waarin Maurits Mok zeventig werd) maakte duidelijk dat hij gerekend moet worden tot de grote lyrici van zijn generatie.

De bundel *Bij brood alleen*, met ook ditmaal vele gedichten waarin reizen, herinneringen, betrokkenheid bij nabij hem levenden een grote rol spelen, is een krachtig bewijs van Maurits Mok's volop functionerend dichterschap.

BIJ BROOD ALLEEN

BBPOËZIE

MAURITS MOK

Gedichten van zestig tot zeventig

DE BEZIGE BIJ

Maurits Mok Bij brood alleen

1980

Uitgeverij De Bezige Bij
Amsterdam

Copyright © 1980 Maurits Mok
Druk Thieme Nijmegen
ISBN 90 234 4557 0

AAN ZEE

Daar is het grote handen-openvouwen,
hemelen wit van ongrijpbare wind,
zichtbaarheid uit haar verband gerukt,
leegten die elkaar verslinden.

Overal blijft de zee haar torens bouwen
en kantelt hen weg uit de tijd.
Het ademloze ligt gedurig aan
de rand der wereld op de loer.

Nachtzwaarte drukt de middag naar de einder.
De ruimte windt zandsluiers om haar gezicht.
Mensen zonder toekomst of verleden
raken met angstzweet overdekt.

NOMADE

Een land, er is overal land omheen.
Men loopt wegen, men hoort de lucht
meelopen in bomen, vleugelslagen.
Men ademt onzichtbare ruimten in.

Men is een morgenmens geweest, een kind
met ogen zo rond als de dag.
De wereld was een huis met hechte muren.
Men had een moeder die niet sterven kon.

Het langzame ontwaken: licht en schaduw
die zich verlengen, op verborgen
bewegingen duiden, leven omkleden
met vuur en sneeuw.

Mensen werden meer dan levensgroot.
Men stortte door een hunkerende mond
steilten binnen, hemelen onder de aarde.
Men liet een lichaam na van drogend zweet.

Een volk ontstond, kudde waarin
honger woedde, doodsangst, hartstochten
die grond verloren en zich stenen
schiepen voor brood.

Goden verslonden levenslucht, beneveld
de zon, spleten de eenzaamheid,
riepen vrijgeborenen
bij namen aan.

Alleen wie avondmens werd, reisgenoot
van sterren, wie naar windstiltten
zijn denken te verzetten wist,
werd nog gevolgd door morgenlicht.

Hij loopt door land met landen eromheen,
nomade die geen grensgebieden vindt.
Er trekken vleugelslagen met hem mee.
Hij ademt onzichtbare ruimten in.

EERTIJD

Eertijds—de mens stond in zijn volmaaktheid
tegen de einder, gestalte
waarin wind tot adem was verinnigd,
licht een spanning van haren tot hielen
gaande hield, zichtbaar maakte
in zijn bewegen, woorden opriep
uit stilte, de aarde zelf
tot klinken bracht, instrument dat aan
de mens gehoor gaf, zijn inwendige muziek
tot aan de sterren opjoeg, zijn nachten
uitbouwde tot zeeën zonder oevers.

Eertijds—een jongen liep met ogen vol
ontluikende verbazing door een hemel
die rustte op de aarde, eeuwig lentepunt
in de vluchtende tijd.

ERGENS

In de avond. Ik lees dat er ergens
iets zijn moet, sprekend water midden in de droogte.

De lamp werpt sneeuw op mijn hand.
Het is haast middernacht, de zon
staat morgen op en brengt
de laatste dag een dag dichterbij.

En ergens moet iets zijn. Ik zie
het donker staan achter de lamp.
Ik luister naar de tijd,
twaalf slagen in de lucht.

HET VOORBIJE

Straks is er enkel het voorbije:
wonen in wat gebeurd is,
luisteren zonder weerklank,
leunen aan een tijd die niet verloopt.

Voor de deur diep water zonder glimlach,
spiegel, stiller dan een dodenmasker.

Men volgt achter zijn handen aan
krimpende ronden die gaan samenvallen
met hun punt van uitgang. Voetgeschuifel
zoekt nog even en verstomt.

PUIN

Puin ligt daar, wolken neergeslagen in de tijd.
De hemel rond en blind, de grond melaats.
En elke nacht verzwijgt met open mond
het onheil dat zich hier heeft uitgeraasd.

Soms vraag ik: waarom heeft de schepping nooit
een vingerlid verroerd? Maar daarna weet ik weer:
het kleinst gebaar zou zich verlengen tot
een dodelijke breuk in het heelal.

IN DE MORGEN

In de morgen. Ik denk, hoe leeft
het leven, altijd is er evenveel
tussen einder en einder, men kan
het niet verkleinen tot een ogenblik,
een parel in een onbewogen hand.

Altijd zee, het brandend water
dat niemand doven kan,
altijd gedachten, celbewoners
die op hun muren hameren,
het donker afluisteren en zelfs
geen waaien horen, enkel
hun eigen voetstap die zijn ronde loopt.

JEUGD EN NAJEUGD OVER

Jeugd en najeugd over.

De bomen beven nog van kracht
maar hun sap droogt langzaam weg en elke avond
staan zij naakter in de wind.

Ik hoor achter geluiden
de stilte holten bouwen
waarin ik slapen kan en het verdriet
wegsijpelt in de grond,
tot rust komt en alleen
met een verlate snik
herdacht kan worden.

VERLATEN RUIMTE

Er zijn veel kinderen voorbijgegaan,
blinkende rijen die donker werden,
sterren met een stem die in woestijnen
rondgeroepen heeft, telkens door steen
teruggestoten werd en eindelijk
verbrijzeld tot onhoorbaarheid.

Nergens legde in de nacht daarna
een oor zich ooit te luisteren en ving
het zwijgen op, herhaalde in zichzelf
wat daar verloren was; geen hand bewoog
de lucht opdat er eenmaal nog een vleug
ontstaan zou, een geringe ademtocht
in de verlaten ruimte van de ramp.

LATEREN

Lateren, in andere eeuwen
opgestaan, zonder herinnering
uitgeleverd aan het licht, hoe zouden zij
de dichtgevroren taal van onze tijd
ooit kunnen openbreken en aan het vuur
dat ons verteerd heeft, hun eigen lichaam
prijsgeven; hoe zouden zij
het onvoorstelbare opnieuw kunnen ervaren,
al de vergeefse doden
die nacht aan nacht met uitgewoonde ogen
in ons ontwaakt zijn
slechts een seconde kunnen verdragen.

Op hun weg naar het niet
zullen zij voortgaan van vrees naar hoop,
van hoop naar vrees, hun dagelijks rantsoen
leven bevechten, alles verraden, ouders, kinderen
en zonder voor- of nageslacht
herenigd worden met de aarde.

VINGERS

Van twee miljoen kinderen steekt nog steeds
een hand omhoog, vijf vingertoppen
in de woestijn waartoe het heugen
is uitgedroogd, vijf smeekpunten
in het verbrande licht.

Soms, als bij avond de tijd
zijn hartslag verandert, lijkt er
levende angst door die vingers te gaan,
maar het is louter beven
van schaduwen die elkaar zoeken
en als voltrokken duister blijven staan.

NAMEN

Het raadsel, het gloeiende raadsel
dat zich in namen kleden wil.

Men staat alleen, de wereld loopt
dwars door het huis. Men voelt de stof
tot in haar moleculen beven
en schermt zich af, twee handen vol
hardnekkig leven. Men beweegt
zwijgend zijn lippen, houdt het vuur
niet langer tegen. Stamelend
verraadt men het geheim, doorboort
de stilte laag na laag en houdt
zijn lege handen voor de nacht.

NAJAAR

Zee rolt donker aan. Er staat een najaar open.
Vogels schreeuwen. Stilte. Een seizoen
werd mist en oud papier dat in de wind
naar vleugels zoekt en driftig ratelend
de grote stormen afwacht. Wolk na wolk
sleept schaduw langs de grond. Achter de duinen
gaan zij in het verleden op. Een mens,
een schamele getuige, een verloren
zwalker tussen nu en nooit,
komt uit de doden overeind, ontsluit
het angstaanjagende en legt
zich andermaal het zwijgen op.

BOVENWERELD

Langs slingers vlucht de weg
de bergen in. Geleidelijk
verliest hij mensen, huizen en ten slotte
zichzelf: een ruggestreng kruipt tussen
de woekering van rotsen naar de bovenwereld.

De grijs bewolkte koppen van het hooggebergte
staan hun verlatenheid niet af, hun borstwering
van afgronden. De klimmer wankelt
met lege ogen en brandende voeten
omlaag, de aarde toe, de zee
die nacht verzamelt.

OP REIS

Mensen op reis die langzamerhand
vergeten dat zij onderweg zijn;
overal houdt dezelfde horizon
hun zijn onverbiddelijkheid voor;
zij wisselen geen woorden meer, alleen
in hun binnenste praten zij soms
tegen het onmogelijke in
of wachten zwijgend
op wat niet komen zal: ontwaken
dat alle hemelen overweldigt,
mensen tekent met vuur,
hun de taal der geboorte teruggeeft,
het eerste en enige woord,
de bestendige omarming.

RONDEDANS

Laten we zestig jaar vergeten,
teruggaan naar een herfstdag, richting zee;
wereld ontbladerd; langs de leidingdraden
gillende katten; tegen de gevels
vogels van wapperend papier;
mensen in hun gebeente weggedoken;
bulderen voorbij de laatste huizen;
en het niet meer in te houden vragen:
waarom ben ik? waarom ben ik hier?

Een vlag, bleek overblijfsel van de zomer,
rent zich de rafels uit het lijf.
Deuren slaan dicht. Op straathoeken doet zand
een hartstochtelijke rondedans.

DORP IN DE VERTE

Dorp in de verte, rustend tegen
een uitgebloeide hemel.
Tussen dromen en weten
loop ik het tegemoet,
wandelaar over stilstaand water.

Sterren en zee zijn geblust.
Zout op de lippen smaakt
naar onherstelbaarheid.

Huizen waar niemand aanklopt
sterven van binnenuit,
dragen geen merkteken meer,
hebben elkaar niet gekend.

Enkel een mens moet nog gaan,
losraken uit zijn gedachten,
wegzinken in de grond
van zijn herinnering.

BERGAFWAARTS

Toen wij omlaag,
de slingerwegen af
en eindelijk recht op de hemel aan reden,
voelde ik achter mij
doodstil de bergen,
het overeind staande geweld
dat mensen met de jaren mee
voorbij laat waaien.

Recht op de hemel aan
reden wij. Water
lispelde binnen zijn oevers,
een boodschap zonder grond.

Boten voeren messcherp
door zon en wind.

BRETAGNE

Bretagne heeft overal wijkplaatsen
voor gedachten, dorpen
waardoor zeelucht stroomt, mensen
met voorvaderlijke trekken,
ademende monumenten.

Onder wolken, werelden
die meebewegen met de vissers,
stuift de zee op het land aan,
voert de mannen terug
naar waar zij ontstaan zijn,
een verbrijzelde kust.

De wind, in gevecht met de tijd,
brandt en joelt in de kloven
of glijdt peinzend langs huizen
waar van eeuwigheid tot eeuwigheid
leven voltrokken wordt.

MYSTIEKE SCHOONHEID

Vandaag voor de slee op het bevroren
strand. Ik speelde arrepaard.
Judith gleed en rolde door het stuifmeel.
De zee viel met trage tanden
de vuile winterkorsten aan.
De meeuwen gaven boven ons
lange stoten op hun noodfluit
maar lagen verderop
met open vleugels aan de boezem
van de hemel. Zo vergeestelijkt
honger zich tot mystieke schoonheid
voor een ademloos arrepaard.

13-2-66

JERSEY

Jersey is een handpalm vol wind,
door zeeën aangelikt. Men strijkt er neer
om drank te putten, uit te waaien
en andermaal accijnsvrij alcohol
de wegen van het vlees te laten volgen.

's Nachts schreeuwt de Britse whiskyjool
er in de oren van een uit de slaap
omhooggehaalde die nu plotseling
boven zijn dromen bengelt en bevreesd
zijn ogen op een woeste wereld richt,
maar dan de taal van Albion opvist
uit brokken drankgestamel en het hoofd
gerustgesteld laat zinken: wat vermag
een Britse roes tegen het kakement
van de balorig toespringende wind?

SANKT FLORIAN

Hoe schamel is het bed waar Anton Bruckner,
eenzame schepeling, de slaap indreef
en met een aarzelende blik de lijnen volgde
van de figuren in zijn dromend hoofd.

Hier, in het Stift Sankt Florian, vindt men
na zalen, overwoekerd door gekrul,
een smal vertrek vol afwachtende stilte.
De tijd heeft er zijn loop vergeten, slechts
een suizen bleef, de spanning die eenmaal
de zenuwen der wereld heeft doen trillen
vlak voor het tot zichzelf ontwaakt bewustzijn
de eerste vonken uit de stenen sloeg.

VII-XI-LXIII

Onder de koepel van Italië
gingen wij feestmalen, snelden
de blauwe novemberdag door
met golfkoppen rechts
en rotskoppen aan onze linkerzij.

Zevenmaal acht was vandaag
mijn nummer geworden. Ik speelde
de gulle feesteling in het nest
van vrouw en kroost en eigen ik.

Italianen hebben onder hun haren
rollende woorden en ronde gebaren;
zij schenken goede spijs voor goede prijs
aan wie hen opzoekt in hun paradijs.

Schalen vol weelde vielen ons ten deel.
Wij aten en dronken in rustige drukte.
Zevenmaal acht was mijn nummer nog steeds
plus een lichte tijds- en gewichtstoename.

De gastheren bogen. Wij liepen verzadigd
van goedheid de zonnige buitenlucht binnen.
Het leven had ons weer begenadigd.
Ik kon aan mijn nieuwe nummer beginnen.

MET DE ZON

In de kleine stad Menton
gaat men 's morgens met de zon
naar de markt,
harkt
er zijn eetwaren bijeen,
keert zich om,
krom,
en gaat heen
met de zon
in de boodschappentas,
een geurenbron
die men ras
kwijt wil, want
zij kwelt de hand.

REIZEND

Reizend. Ik moet opnieuw
alle middeleeuwse doden sterven,
kerken aan kruisen hangen,
ramen doen branden,
muren en koepels om verlossing bidden.

In stad na stad loop ik
een tot schoonheid afgekoelde
waarheid in de armen
en kom leeg en dorstig
in de buitenlucht bij,
drink uit de bron der onverschilligheid
die universum heet en voel mijn bloed
weer stromen langs de banen van de sterren.

HET ZUIDEN WOEDT

Het zuiden woedt in mijn herinnering
met al zijn bergruggen en waterglans
van zee in zon. Voortdurend vallen er
gaten in mijn dag en staar ik in
de hitte van een nooit verbloeiend licht.

Ik wil het grijs omarmen van een lucht
die uit het westen aanstroomt, in mijn borst
haar spanning voelen zinken en bij nacht
geborgen liggen aan de koele grond
in plooien van een sluimerende wind.

En dan, bij het ontwaken, mijn bestaan
herkennen aan de zoutsmaak in mijn mond
of aan een vogel die zijn honger uitroept
onder de wolken die lopen te beven
hoog boven de verwilderende zee.

SECOND EMPIRE

Parijs. Een heer met grijze sik
en vlinderdas, uit het boudoir
van Eugénie, schrijft onze namen in
zijn gastenboek en wijst ons naar
het rijkgekrulde lifthek. Wij gaan kalm,
door een fluwelen hand omhooggeduwd,
de bovenwereld tegemoet, ademen rijkdom in verval
en blijven één moment naast onze koffers talmen
tussen nu en aanstonds. Dan draaien wij
de sleutel om en gaan met beide benen
een dode eeuw in. De verwarming zoemt.
Het meubilair staat wachtend overeind.
Onwennig kijken wij het aan, maar reeds
begint het ons fluisterend toe te spreken.

VROUWEN

Vrouwen, omwaaid door kleurigheid,
vlokken vuur in de dalende zomer,
bukten zich tussen de bergen
met de beheerste innigheid van moeders
die licht schiepen uit schaduw,
kracht meedroegen naar een avond
waarin zij zonder naam
met elkaar zouden wonen
en zittend voor hun huis dat grensde
aan een fluisterende verte
op de naderende natijd wachten.

DONZEN SPEL

Zoals dieren zijn, katten of andere
sluipgangers, streelbaar aanwezig en bijna
zo zacht als hun schaduw bewegend,
zo zou alles zich moeten voltrekken,
leven vol ingehouden energie,
het klauwende vertederd tot
een donzen spel, nachtelijkheid
die ogen geeft aan het onzichtbare
en zich afwendt naar een slaap die nooit
een buitenwereld heeft gekend.

NELLY SACHS

Niets meer te maken met Nelly Sachs,
de sterrenwichelende woordenmengster,
de vuurvlieg in een onderkoeld heelal.

Ontsteek maar je visioenen, Nelly Sachs,
droom lijken om tot wiekende getuigen,
sla vonken uit een lege hersenpan.

Plant bloemen in de as van de vermoorden,
besprenkel ze met geur van heiligheid,
leg ze te warmen aan je moederborsten
en fluister ze een eeuwig leven in.

*

Ach, Nelly Sachs, ach, vlinder in een storm,
sinds ik dit neergeschreven heb, is ook
jouw vuur tot as ineengeschrompeld, zonk,
terwijl het laatste vers in je bestierf,
je leven naar de grondlaag van het niet.

Soms, in een vogel, een vluchtige haal
tegen de hemel, zie ik het schrift
van je orakeltaal verbleken
totdat alleen het donker van je dood
binnen mijn ogen is overgebleven.

ACHTER DE BOOMGRENS

Waar de zee begint,
aan het voeteneinde van de aarde,
voorbij de laatste steigering der bergen,
achter de boomgrens van de wind.

Mijn oren nog vol fluisterende wolken,
sta ik op een richel van de hemel,
huiverend wezen zonder vleugels.

Met grijpende leden de afgrond in,
een slingeraap, een kronkelworm.
Angst bloedt door mijn huid.
Golven dreunen in mijn slapen.

Terwijl ik schilfers van mijn lippen schraap,
ruik ik het zout en rot die het gebeente
der rotsen aanknagen, het slijm
dat in de krekken woelt.

Door vogeldrek, wieren en schelpen
wring ik mij verder en verder
over de drempel van het continent.

PROCESSIE

Ze komen uit de droge grond gekropen,
zwetende wormen, met vaandels en beelden,
jagen stof op, benevelen de zon,
slepen hun ledematen over bulten
een uitgedorde verte tegemoet,
morsen prevelingen, verzieken de dampkring
met krijzen en jammeren, klankenwalm
die opstijgt uit hun innerlijk moeras.

De goden schommelen zwijgend
boven de hijgende hoofden, ongenaakbare
getuigen van het niets. Hun grijns
wordt een roetveeg op hun lege tronies
die aanstonds, op de berg der heiligheid,
boven de neergeknielde zweetvergieters
hoog in de droge hemel zullen staan.

(naar Poedowkin)

SPEL ZONDER EINDE

Bergafwaarts schuifelt men
het dorp in, ziet boven daken
licht dat de tijd voorbijsnelt,
onhoorbare storm.

Bij elke stap wordt men
meer mens, kijkt huis aan huis
in spiegels die de wereld
tot ogenmaat verkleinen.

Winkelend volk verzamelt zich,
verpraat een levensuur, herkent
wat vaststaat en verdwijnt
over zijn drempel.

Zon en stof in leeggelopen straten
waaien dooreen, spel
zonder einde, dans
op de toppen van de zwaartekracht.

DENK AAN DE DODE VRIEND

Denk aan de dode vriend.
Dertig eeuwen wijsheid werden mist
toen het geheim hem overviel
waaraan ons redeneren telkens weer
zijn vleugels heeft gebrand.

Het raam waardoor hij vogels brood toewierp
wanneer hij uit zijn boeken bovenkwam,
werd een gelaat dat zonder op te zien
de dag voorbij laat gaan. De zeewind die zijn tuin
deed huiveren en door zijn haren gleed
wanneer hij in het bloeisel stond, raakt nu,
op reis van horizon naar horizon,
die bron van licht niet meer. Het universum is
een zielsverwant van zijn onzegbaarheid
armer geworden. Er beweegt voortaan
een schaduw meer door mijn herinnering
als ik de drempel tussen dag en slaap
te vinden poog en luister naar de stilte
van zoveel leven dat is heengegaan.

GATEN IN DE NACHT

Men praat gaten in de nacht
met oude vrienden
en drinkt totdat de ogen helder zijn
van flitsende gedachten. Woord voor woord
bouwt zich een transparante wereld op.
De kamer wordt een open zee;
wij stromen er in heen en weer
en staan onszelf voortdurend naar het leven,
wankelend op de rand van ons begrip.

De tijd bestaat niet meer als ik
dwars door verregende einders rijd,
de duisternis open en dicht zie gaan
in autolampen en voorzichtig met
de regen meeloop naar een deur
waarop een naam staat van voorheen.

CHARLES ROELOFSZ

Met Charles Roelofsz in een dorpskroeg, dat was
toen hij vijftig was, ik veertig. Telkens gingen
de glazen op en neer, zodat
de ruimte zich geheel met nevel vulde,
de wereld een ongrijpbaar verschijnsel werd
dat zelfs door Charles' opstuivend klankorgaan
niet uit zijn evenwicht te stoten was.

De tijd die ons al jaren op de hielen zat
werd tot een oceaan waarop wij dobberden.
Meeresstille tot de bodem, soms met een terloops
gebaar door ons gepeild en daarna weer
overgelaten aan haar nietigheid.

Bij ons heengaan op tastende voeten
was er een eeuw voorbij en wachtte ons
geen andere, alleen wind
tussen onzichtbare einders, vrede
zonder gestalte, zonder toekomst,
eindeloze slaap.

BEGRAFENIS VAN HANS ANDREUS

Wat gaat dat simpel, in Putten
weggedragen worden uit de tijd,
een uitreis op wiegende schouders
door straten in hun eigen bezigheid
verloren. En wat zou een dichter
meer kunnen wensen dan dat
rondom zijn beginnende eeuwigheid
de dag zijn gang gaat, mensen
om winst en verlies hun doden vergeten,
zich een al te koele zomer
van het lijf trachten te houden
en met de klok mee hun voeten verzetten?
Hij vervolgt zijn tocht buiten de dampkring.
Deze avond zullen dezelfde sterren
opengaan, dezelfde nachtgeluiden
ontwaken en sterven, dezelfde gedachten
tot dromen verijlen. De doden, niemand hoort ze me
Men loopt met levende stappen
over hun zwijgen heen.

MORTE-SAISON

Stil was het. Elke dag
een paleis zonder bewoners,
een koninkrijk zonder volk.

Mensen waren gekomen, gegaan,
toevalligheden waartegen
geen naam bestand was. Door de straten
liep wind, een vluchtige
voorbijganger. Achter de huizen
een zee die in haar slaap
mompelend op en neer bewoog,
overblijfsel van een oertijd,
ontheemde geweldenaar.

Ik was alleen, een tussen zien en vergeten
verloren schim, een door een onbekende hemel
zwerfende dwaalster. Soms scheen de tijd
zich te herstellen, zag ik gestalten
naderen. Zij gingen voorbij
met hun uitgebluste,
door geen herinnering bewoonde ogen.

BREYTEN

Hij dacht dat het kon,
rakelings langs koude klauwen glijden,
onder de adem uit versteende kaken
een weg vinden naar mensen,
verborgen gloeipunten in de woestijn.

Het kon niet, Breyten, je had
buiten de borende ogen gerekend,
de roofdierwoede, het gistend venijn.

Ze zullen je in hun kerker
dodelijke jaren aandoen,
als een blindgestoken Simson
laten malen tot je mond
alleen nog slijpsel proeft, het overschot
van je verpulverd leven.

· VOGEL IN DE LUCHT

Gisteren tweegesprek. Wij zijn verbaasd
over elkaars bestaan, dat poëzie
op benen loopt, handen en ogen
te kort kan komen om zich uit te spreken,
te veel warmte overhoudt om stilten
tot op de grond te doen bevroren;
onrust die begrip te ruilen zoekt
voor een nooit vernomen woord.

Poëzie is verduurzaamde
lichamelijkheid, vogel in de lucht
die meer telt dan tien in de hand,
witgloeiend naaldschrift aan de wand,
zekerheid die zichzelf ontvlucht.

BRANDPUNTEN

Middag die tot gouden as verpulvert.
Najaar met een late smaak van zon.
Tussen huis en hemel gaat de adem
der vermoeidheid langzaam op en neer.

In de blauwe lichtbaan van de straat
schalt een vogelzwerm van kinderstemmen.
Ik hoor het aan. Mijn ogen worden
brandpunten van verwondering.

VIJF DAGEN

Vijf dagen zeekant, ramen met
de wind op wacht, het ploegspoor
van meeuwen in het gehoor
en het getemperd orgelspel
van bultig water.

Vijf dagen uit het dood papier
leven oproepen, 's ochtends voor
het niets beginnen, 's avonds met
de woorden donker worden en
niets meer vernemen dan wind.

Vijf dagen in het zand
van de vergetelheid bijten en soms
een korrel goud tussen de tanden voelen
of slechts de nasmaak van een heerlijkheid
die diep in de woestijngrond is vergaan.

EEN KLEINE STAD

De stad was klein, men kon de kerk
erbovenuit zien staan. Het klokkenspel
dwarrelde overal neer. Verder was er
weinig geluid. De ene dag
verging en reeds stond daar
de volgende met steeds dezelfde
uurslagen. Wie hier geboren was
zou hier ook sterven. Men kon alles
voorzien, ieder uur
bracht zijn last voort, zwaarigheid die men
slechts met zijn laatste kracht afleggen kon.

Zo groeiden de dagen tot jaren,
tot een mensenleeftijd, werden enkelingen
tot een schare vergetenen, een leger
in de catacomben der eeuwen.

OP DE MARKT

Wat heeft de wereld veel mannen
met heilige baarden en glazige ogen,
geluidloze geweldenaars die de massa
om hun manende vinger winden en druipen
van geprevelde vroomheid. Eensklaps verrijzen zij
in reddende gedaante midden op de markt
en op slag verschuift de tijd, staan oude leugens
als waarheid te pronk en spuwt het volk
vlokken geestdrift. Reeds begint
de heiligheid in mensenbloed te baden,
stromen mensenbloed dat stijgt en stijgt
tot aan de vrome baard, de prevelende mond.

Morgen- en avondrood vermengen zich
met wat daar wordt vergoten, het gehuil
der geestdrift drukt de doodskreten omlaag,
diep in de grond, diep in de bloedige
schoot van de nacht.

IN DE KUNSTKERN

Vanmiddag verdrongen wij ons
in de kunstkern van het dorp
tussen bladen en beelden,
mannetjes, wijfjes
met rekkende nekken,
zuignappend aan de kunstprodukten,
voetstappend in de geestenwereld
van het artistieke biechtgeheim.

Tot nonfiguratievens toe verbijsterd
schommelden mijn blikken,
liet ik mijn haren
tegen de was instrijken,
maar volhardde
tot het ogenblik waarop de redding
doorbrak: deuren open, de gewone,
bijna bewoonbare waanzin,
met een glas sherry opgefrist.

ORATIE

Zo loopt de wetenschap in het gelid:
inauguratie van een proffenleven;
de losjes gedrapeerde toga's beven;
de haren vielen uit of werden wit.

Dan, als het corps in zijn gestoelte zit,
begint geleerdheid woorden af te geven
en de gespitste oren raken even
boven hun dagelijks niveau verhit.

Later, bij wijn en kout, zijn de geleerden
weer tot hun menselijke staat ontdooit
en ruiken net als het beschaafd publiek.

Verbroedering bezielt het mechaniek
van de gesprekken en bepaalt zo ongeveer de
glimlach waarmee de hoofden zijn getooid.

VER VAN DE ZEE

Ver van de zee. Geen golven zeggen
's morgens aan mijn venster dat opnieuw
de schommeling begint, het heen en weer
tussen twee drempels. Er ligt geen zand,
slijpsel van hooggebergten,
onder de voordeur als ik heimelijk
het nachtslot open; in het paneel
is de wind uitgetrild. Maar het eerste brood
smaakt nog steeds naar iets uit niets
en wordt herinnering die langs haar wortel
zover terugtast dat zelfs het vaagste
vermoeden haar ontglijdt.

BIJ BROOD ALLEEN

Al die poëtische vondsten,
een zon, een oog van vuur, wind
die door de bomen wandelt, een man
die de nacht uit zijn keel schraapt,
de deur naar de dag opendoet
en meeloopt met de mensen die
hun lijf dragen, een slakkehuis—
het is te weids, men zou
het heel bescheiden moeten doen,
zichzelf zorgvuldig bij de hand houden,
niet verder kijken dan het raam waarvoor men zit,
het bevende gordijn, de vlieg die zich
de vleugels wast—en onderwijf
het dagelijkse deel
kauwen en slikken, bij brood alleen
leven en er ook
bij leren sterven.

INHOUD

Aan zee	5
Nomade	6
Eertijds	8
Ergens	9
Het voorbije	10
Puin	11
In de morgen	12
Jeugd en najeugd over	13
Verlaten ruimte	14
Lateren	15
Vingers	16
Namen	17
Najaar	18
Bovenwereld	19
Op reis	20
Rondedans	21
Dorp in de verte	22
Bergafwaarts	23
Bretagne	24
Mystieke schoonheid	25
Jersey	26
Sankt Florian	27
VII-XI-LXIII	28
Met de zon	29
Reizend	30
Het zuiden woedt	31
Second Empire	32
Vrouwen	33
Donzen spel	34
Nelly Sachs	35
Achter de boomgrens	36
Processie	37

Spel zonder einde	38
Denk aan de dode vriend	39
Gaten in de nacht	40
Charles Roelofsz	41
Begrafenis van Hans Andreus	42
Morte-saison	43
Breyten	44
Vogel in de lucht	45
Brandpunten	46
Vijf dagen	47
Een kleine stad	48
Op de markt	49
In de kunstkern	50
Oratie	51
Ver van de zee	52
Bij brood alleen	53